

## Takács Ferenc: Ír-magyar kulturális kapcsolatok

2000. március 20.

<https://mediateka.ek.szte.hu/items/show/27682>

Hangfájl: 300\_301.mp3

### Átirat

[00:00:01](#)

**Takács Ferenc:** [...] történet. Igen ám, de hát ez nem 1918-ban kezdődött, megelőzte egy véres és tulajdonképpen eleve halálra ítélt felkelés 1916-ban, ez volt az a bizonyos húsvéti felkelés, amikor egy tulajdonképpen kis csoport nagyon tudatosan, mintegy ugye a húsvéti szimbolikával - az önfeláldozás, a keresztre feszítés, tehát a mártírium szimbolikájára tudatosan rájátszva - úgy érezte, hogy ha már gyakorlatilag reménytelen is a dolog, de egy ilyen mártír jellegű gesztust kell tennie, és kiobbantották a húsvéti felkelést, amely 1916 húsvét hetén zajlott le.

[00:01:07](#)

És kikiáltották egy ilyen proklamáció keretében ugye a plakátot - mind a mai őrzik meg sokszorosítják - az Ír Köztársaságot, pontosabban *Poblacht na hÉireann* ugye, mert ez van ráírva a plakát tetejére, tehát ír nyelven van a neve ráírva. Maga a proklamáció, a plakát szövege az már angol. Tehát az 1916-os húsvéti felkelés, amelyben maguk a felkelők kapcsolták össze a politikát és a vallást, a politikai gyakorlatiasságot a vallási áldozattal, és ha azt vesszük, hogy ennek a felkelésnek a vezetői között volt vagy három-négy költő és író is, és majdnem mindegyikük dolgozott az akkor már hosszú évek óta működő, úgynevezett *Gaelic League*-ben, tehát a Kelta Ligában, az Ír Ligában, ami egy ilyen kulturális szervezet volt. Még az 1890-es években alapította egy Douglas Hyde nevezetű, egyébként nagyon is nem ír nevű ember. Ez egy nagyon becsületes skót név, mint ahogy talán a Stevensonnak a *Dr. Jekyll és Mr. Hyde* vagy nem fordítva van? Sose tudom, hogy most melyik a doktor és melyik a miszter a kettő között. Dr. Jekyll és Mr. Hyde, ugye ez két nagyon szép, nagyon rendes skót név, mint ahogy a Griffith neve meg egy nagyon szép rendes walesi név egyébként.

[00:03:11](#)

Aktívak voltak ebben a ligában, verseket írtak, az ír nyelv feltámasztásán dolgoztak. Ugye a Hyde avval alapította meg a *Gaelic League*-et, és tulajdonképpen meg is tudom nézni ezt pontosan is, hogy mikor is. 1893-ban, de előtte 1892-ben egy híres beszédet tartott. Pontosabban akkor még nem volt híres a beszéd, csak később lett híres. *On the Necessity for De-Anglicising the Irish People. Annak szükségességéről, hogy deanglifikáljuk az ír nemzetet.* És ez a beszéd volt a kiindulópontja azután rá egy évre ennek a *Gaelic League*-nek a megalapításának.

[00:04:08](#)

Na, most kezdem magam észrevenni, hogy úgy keringek, megyek előre-hátra, mint Joyce *Ulysess-e*, mint egy modern regény. Tehát ha úgy tetszik, akkor ez az irodalmi része egy kicsit ennek a beszélgetésnek. De lehet, hogy máshol a történelem olyan egyenes vonalú valami, hát Írországból nem. A történelem mindig emlék, az emberek állandóan visszamennek valamiért, aztán onnan próbálnak előre ugrani, úgyhogy tulajdonképpen csak azt csinálom, amit az írek hosszú-hosszú évtizedek, ha nem évszázadok óta csinálnak.

[00:04:46](#)

Tehát ha ezt vesszük, akkor ez a húsvéti felkelés 1916-ban a politikát, a vallást, és hogy így mondjam, az esztétikát, tehát az esztétikai gesztust egyesítette magában, és ezt fedezi fel ebben a húsvéti felkelésben ugye az írek nagy modernista költője, William Butler Yeats, aki még ebben az évben, néhány hónappal később megírta az *1916 Húsvétja*<sup>1</sup> (sic!) című verset erről a felkelésről, amit csak valamivel később tett közzé.

[00:05:36](#)

Ennek a versnek a refrénje az, hogy „rettenetes szépség született”, vagy „rettentő szépség született”. Tehát, hogy a forradalom, a felkelés, mint szépség, mint ami megváltja a köznapi és csúnya és lehetetlen életet, tulajdonképpen erről szól a vers. És nem véletlen, hogy a „rettenetes” vagy a „rettentő”, angolul ugye a „terrible” szót használja.

[00:06:09](#)

Én egyszer egy cikkemben ebben a formában adtam meg a refrént, és Gergely Ágnes költőasszony, aki épp most kapott Kossuth díjat és egyébként William Butler Yeatsről könyvet is tett közzé magyarul, ugye kijavította, hogy ez úgy mekeg, hogy rettenetes. De mondom, Ágnes ez angolul ugye a „terror” szót rejti, aminek egyrészt Írországból van egy óriási politikai története, másrészt az esztétikában van egy kétezer éves története, ugyanis amit mi ugye az arisztotelészi tragédiadefinícióban mi ugye a szánalom és félelem az, ami az arisztotelészi katarzis a tragédiában a szánalom és a félelem érzésének a felkeltésével, amit mi ott a félelem szóval fordítunk, azt angolul a terror szóval, a rettenet, szóval fordítják.

[00:07:11](#)

Tehát ugye Yates itt azt fejezi ki, hogy ez a politikai esemény, ami ráadásul ugye egybeesik egy vallási ünneppel, ugye mégpedig hát a kereszténység legfontosabb, Jézus Krisztus kereszthalálával, illetve feltámadásával ugye esik egybe, ez egyben egy ilyen esztétikai esemény is volt, hogy valamiképpen valami olyasmi született meg ebben a pillanatban, ami

---

<sup>1</sup> *Húsvét, 1916*

leginkább az arisztotelészi értelemben vett klasszikus görög tragédiára és annak a rettenetére, a megtisztító és felemelő rettenetére emlékeztet.

[00:07:52](#)

William Butler Yates azután 1922 után az Ír Szabadállam szenátora lett, és '28-ban Nobel díjat kapott. Ugye ő négy ír Nobel-díjas közül az egyik. Tehát 1916 a húsvéti felkelés, az igazi kezdet, a jelképes kezdet, de mégsem ez az igazi jelképes kezdet. Ugye ennek a kiállítási szobának a tanúsága szerint, ugyanis ha belépünk ebbe a kiállítóterembe, akkor rögtön az ajtóval szemben egy ilyen kis vitrint találunk, elég kicsit, és akkor odamegyünk a vitrinhez, mint ahogy én is odaléptem, és mint ahogy a feleségem is odalépett, és én már mentem is volna tovább, mert én tudtam, hogy mi van abban a vitrinben, de a feleségem akkor látta először, és akkor megfogott, hogy te, mi ez? Magyarázzam el neki, hogy mi ez.

[00:08:59](#)

Hát mondom mi micsoda? Ebben a vitrinben egy kis elsárgult lapú, ilyen füzetes könyvkiadvány van. Tulajdonképpen ilyen brosúra vastagságú könyvkiadvány van, amire rá van írva a szerző neve. A szerzőt Arthur Griffithnek hívják, és a könyvecskének az a címe, hogy *The Resurrection of Hungary. Azaz Magyarország feltámadása*. Tehát az írek szerint a modern független ír állam története evvel a könyvecskével kezdődik. Tehát még csak nem is az *Anglo-Irish Treaty*-vel, tehát az angol-ír államszerződéssel, nem is a felszabadító háborúval, nem is a húsvéti felkeléssel, hanem evvel a kis könyvecskével, amelyet szerzője 1904-ben tett közzé először könyv formában, de a könyv forma előtt még 1904-ben egy újságcikk sorozatként tette közzé az általa alapított újságban, aminek az volt a címe, hogy *The United Irishmen*. Tehát Az egyesült írek címmel.

[00:10:23](#)

Az újságcikk maga is utalás, United Irishmennek először a 18. század vége felé hívta magát egy politikai és katonai, és tulajdonképpen forradalmi mozgalom. Wolfe Tone és a többiek, több mások vezetésével, akik ugye a francia forradalom hatását kihasználva próbálták Írország függetlenségét visszaszerezni, és ők voltak az elsők, akik azt mondták, hogy nem katolikus, nem anglikán, nem protestáns, nem nonkonformista protestáns, hanem írek, tehát „irishmen” vagyunk, és mi most itt egyesülünk.

[00:11:16](#)

Tehát Arthur Griffith újságcíme ugye egy korábbi ilyen, hát egyesülési kísérletre és egyesülési szellemiségre utal vissza. A United Irishmennek a mozgalma, az Egyesült Írek mozgalma vezetett egyébként az 1798-as Nyugat-Írországi felkeléshez, amikor egy francia forradalmi expedíciós hadsereg partra szállt Nyugat-Írországra.

[00:11:56](#)

Wolf Tone-nal, az ír Wolf Tone-nal együtt, aki ugye a francia nemzetgyűlés tiszteleti tagja volt, és a lázadókkal, hogy így mondjam, egyesülve elindultak Írország belseje felé. Ezt a felkelést még, mint oly sok más felkelést leverték, de ez volt az, amit az írek azóta is ugye a franciák évének neveznek, és erről dalok meg balladák is vannak. Ugye most volt a kétszáz éves évfordulója is tavaly előtt a franciák évének, és meg is ünnepelték, és a francia tábornoknak, aki ezt a kis expedíciós sereget vezette, vagy akkor talán még csak ezredes volt, nem is tudom, egy bizonyos Humbert tábornoknak a leszármazottja is ott volt. Szóval egyenesági leszármazottja még megvan annak a francia tábornoknak, mint ahogy Ed Kelly tanár úr is ott volt ezen az ünnepségen, aki ugye a Szegedi Bölcsészkar Angol-Amerikai Intézetében történelmet és ír dolgokat tanít és szeretettel üdvözljük.

[00:13:36](#)

I'm talking about you meeting the descendant of General Humbert three years ago. [...] És annak is a leszármazottja, annak is megvan a leszármazottja, aki az utat mutatta neki, amikor kiszálltak a hajóról, amikor kikötötték a hajó. Tehát Arthur Griffithnél tartunk, a *United Irishmen* című lapban megjelenik ez a cikksorozat, amelyet egybegyűjt és utána kiad *Magyarország feltámadása* címmel. *The Resurrection of Hungary* címmel. Na, most ez a könyv tulajdonképpen arról szól egész röviden, egyébként tartalmaz egy ír-magyar összehasonlítást is, ugye a hasonlóságok felfedezését, de nagyon röviden arról szól, hogy Magyarország ugye 1849-ben egy katasztrofális és lehetetlen állapotban találta magát.

[00:14:47](#)

De lám, ha most megnézzük, 1944-ben(?) Magyarországot, akkor azt látjuk, hogy ez egy virágzó ország, meggazdagodott, iparosodott, magabiztos ország, és ennek a forrása, ennek az oka az, hogy a magyarok leginkább ugye Deák Ferenc személyével képesek voltak egy olyan megegyezést, olyan politikai formulát, politikai képletet találni, amely ugyan a közjogi kereteket nem rúgta fel, de viszont minden egyéb-, a legszélesebb értelemben vett közjogi kereteket nem rúgta fel, de mégis a fejlődés és a szabad virágzás lehetőségét biztosította Magyarország számára. És ez az 1867-es kiegyezés.

[00:15:48](#)

Ezt az utat kellene nekünk is járni, mondja Griffith, és az 1867-es kiegyezés elemzésével és az utána történt az utána következő időszak társadalomfejlődési, gazdasági, infrastrukturális, kulturális, eredményeit szemügyre véve ezt tárja az ír nép, az ír politikai nemzet elé, mint követendő utat. Tehát ebben a könyvben Griffith az 1867-es kiegyezésben, mint egy metaforát, egy buzdító retorikai lehetőséget, retorikai alakzatot talál Írország számára. És rögtön hozzá is teszi, hogy ez az, amit senki más nem fog helyettünk megcsinálni és kiküzdeni, viszont ez az, amit ha megszervezzük magunkat és ezen dolgozunk, és ez lebeg majd célként a szemünk előtt, akkor ezt egyedül is ki tudjuk vívni.

[00:17:05](#)

Na, most ebből senki más nem, csak mi magunk tudjuk elérni ebből a retorikai formulából lett annak a politikai mozgalomnak a neve, amelyet Arthur Griffith rögtön meg is alapított, tehát nem sokkal a *Magyarország feltámadása* könyv megjelenése után. És némi habozás, vita után úgy döntöttek, hogy ír nyelven nevezzék el ezt a mozgalmat, és ennek a mozgalomnak ír nyelven az lesz a neve, hogy „Mi magunk”, „Mi egyedül”. És ez írül úgy szól, hogy Sinn Féin.

[00:17:48](#)

Tehát Arthur Griffith alakította azt a mozgalmat, Sinn Féin néven azt a mozgalmat, amely az ő alakításában tulajdonképpen még békés mozgalom volt, de amely aztán az események logikája miatt 1916-ban, majd '18-19-ben ugye kénytelen volt az erőszak útjára lépni, és ez az a pártnév, amely ugye mind a mai napig megőrződött, ugye az Ír Köztársasági Hadsereg úgynevezett politikai, legális politikai szárnyának vagy megfelelőjének tekinthető párt nevében, amelynek ugye Gerry Adams a vezetője, és amely hát az észak-írországi békefolyamat összefüggésében ugye állandóan megjelenik a hírekben.

[00:18:53](#)

Tehát itt van ugye Magyarország, mint valamiféle felismert hasonlóság ír részről, és Magyarország, mint retorikai alakzat, mint metafora, mint lehetséges példa és zászló. Arthur Griffith, ahogy mondtam, azután Michael Collinsszal együtt az angol-ír szerződést, államszerződést letárgyalója lesz, és az első törvényes, már mindkét oldalról törvényesnek elismert ír parlament első elnöke. Tehát tulajdonképpen a független modern Írország első államfője ebben az értelemben.

[00:19:46](#)

Nagyon érdekes fordulatok ezek tulajdonképpen, mert azt talán lehet tudni, hogy az angol-ír államszerződés tulajdonképpen egy kompromisszum volt két értelemben is. Az egyik az, hogy Griffithék és Collinsék beleegyeztek az ország felosztásába, tehát, hogy Észak-Írországbán, ahol már 1912 óta Edward Carson alapításában egy nagyon erős unionista mozgalom létezett. Tehát egy olyan mozgalom, hogy ők igenis britek akarnak maradni, valamiféle tartományi önkormányzatot elfogadnának, de nem hajlandó Dublinnal együtt menetelni. Tehát 1912-ben már nagyon látszott, hogy a dublini politika, többek között a Sinn Féin politikája megérlelődik.

[00:20:53](#)

És 1914-ben egyébként a második világháború előestéjén Westminster meg is szavazta az ír önrendelkezést vagy részleges önrendelkezést, amit ugye „home rule”, otthoni uralomnak neveznek. Csak a háború tartamára ezt félretették. Na, most a háború végére meg pedig már a forradalmi mozgalom ezen túlszaladt, viszont épp az észak-írországi ellenállás következtében ugye Lloyd George egy ilyen partíciót, tehát az ország felosztását javasolta, és ebbe belementek, mint kompromisszumos lehetőségbe Collinsék.

[00:21:37](#)

Ezt viszont ugye a republikánusok, akik számára vagy a teljes Írország, mint köztársaság vagy semmi, szóval így volt a kérdés, ugye nem fogadták el, és vezetőjük, ugye de Valera az 1956-os húsvéti felkelés egyik aktív résztvevője, aki csak azért került el a 16 másik vezető sorsát, a halálos ítéletet és a kivégzést - tehát az angolok 16 embert ítéltek halálra és végeztek ki. Azért került el, mert amerikai-spanyol papája és amerikai-ír mamája volt, és Amerikával nem akartak, vagy nem mertek ilyen konfliktusba bonyolódni, hogy egy amerikai állampolgárt kivégezzenek. Ez mentette meg de Valerát. Szóval de Valera ebből kivonult, a nemzetgyűlésből, az új nemzetgyűlésből a képviselőivel, és akkor kezdődött el ugye a polgárháború. Akkor kezdődött el egy polgárháborús időszak.

[00:22:57](#)

Majd valamivel később de Valera mintegy visszajátszotta magát a legális, az alkotmányos politikába, és egy sok tekintetben ellentmondásos, sok tekintetben nagyon nem rokonszenves, de nagyon hosszú politikai karrier során lépésről lépésre végül is ebből a kompromisszumból egy egyre kevésbé kompromisszum jellegű és egy kevésbé kompromittáló jellegű dolgot csinált.

[00:23:30](#)

A brit szuverenitás bizonyos elemeit fokozatosan visszaszorította, külön alkotmányt írtak az országnak, amely 1937-ben feladta az Ír Szabad Állam nevét - ez ugye angolul volt hivatalos, hogy „Irish Free State” - felvették az Éireann nevet, ami mint később kiderült Írországnak valami régi ír-kelta nevének volt szánva, csak nyelvtanilag nem stimmelt, úgyhogy néhány évig ez volt Írország neve.

[00:24:13](#)

Majd 1947-ben a brit szuverenitás, a brit felségjogok utolsó apró darabkáit is eltörölve kikiáltották végre az Ír Köztársaságot, a Republic of Irelandet, és azóta is az. És akkor ugye valamikor a '80-as évek legelején még az angol font árfolyamától is elszakították az ír font árfolyamát, sokak szerint ez volt az a pillanat, amikor a teljes függetlenség megvalósult. Tehát ugye 1904-től mondjuk 1981-ig tartott a dolog ebben az értelemben.

[00:25:02](#)

Tehát de Valera szerepe nagyon furcsa és nagyon ellentmondásos, akik esetleg a Neil Jordan filmjét, ugye a Michael Collins filmet látták, azok láthatják, hogy ugye mostanában olyan gyanúk is felmerülnek, hogy valamilyen szinten de Valera tulajdonképpen már a későbbi szereplésére számítva és a későbbi eseményekre, későbbi terveire bázírozva valamiképpen bűnrészes volt a Michael Collins elleni gyilkos merényletben.

[00:25:45](#)

De ugorjunk vissza 1904-be Arthur Griffith cikksorozatához. Na, most 1904-ben és 1904 körül Griffith nem csak azokat a cikkeket jelenteti meg a *United Irishmen*-ben, amelyeket azután később *Magyarország feltámadása* címmel ebben a kis, tényleg brossúrányi, nem túl hosszú könyvecskében összefoglal, hanem egy sor más Magyarországgal kapcsolatos cikket, illetve közleményt helyez el a lapban. Például megjelenik egy magyar népmese fordítása a *The Two Lovers* címmel, *A két szerető* vagy *A szeretők* címmel. Ír egy cikket ugyanebben az időszakban, egyébként 1904. december 21-én Petőfiről, *Petőfi költő és hazafi* címmel, amelyben Petőfi versek részleteit is közli.

[00:27:07](#)

És ugyancsak ebben az időszakban, egy kicsit később, 1905. február 25-én jelentett meg egy rendkívül érdekes cikket, aminek az a címe, hogy *Kossuth ír futára*. A *Kossuth ír futára*, mint kiderül, arról szól, hogy amikor ugye a világosi összeomlás és fegyverletétel után Kossuthék elhagyják Magyarországot, akkor nyilván tudják, hogy ugye Ozoránál lépték át a Dunát és Vidin volt az első állomás. Ugye az már akkoriban azt hiszem, az még a Török Birodalom területének minősül. Tehát Vidinben volt az első állomás.

[00:27:57](#)

És óriási, hát diplomáciai nyomás nehezedett rájuk, mert Ausztria is meg Oroszország is ugye, pontosabban a törökökre, ugye azon voltak, hogy a forradalmi vezetést adják ki. Tehát Kossuthékat és a Kossuthot és a többieket adják ki az osztrákoknak. Na, most ebben az ügyben ugye ekkor Anglia a magyarországi forradalmat hát legalábbis valamelyest rokonszenvvel figyelte, és egyébként is elég rossz szemmel nézte az osztrák-orosz beavatkozást. Részben a maga nagyhatalmi számításai alapján is, részben hát némi őszinte rokonszenvvel is. És ugye Palmerston volt akkoriban ugye a külügyminiszter és Kossuthék azon gondolkodtak, hogy hát el kéne juttatni egy ilyen segélykérő felhívást Palmerstonhoz, hogy az angolok gyakoroljanak nyomást az oroszokra és az osztrákokra, hogy őket ne adják ki.

[00:29:11](#)

Igen ám, de ki vigye el ezt a felhívást Palmerstonnak? Csodák csodájára Vidinben be megjelent egy ember, egy volt angol katonatiszt, aki valamikor korábban, valahol Hátsó-Indiában, Burmában vagy hol volt ugye a brit-indiai hadsereg tisztje, és ott a *Times*-ban olvasott Kossuthról meg a magyarországi forradalomról. Úgyhogy letett tiszti rangjáról és Londonba utazott, ahol belépett egy ilyen magyar szimpátia rokonszenv klubba, és amikor a rokonszenvezőknek ez a klubja vagy egyesülete ugye szolidaritásáról akarta Kossuthot nyilvánítani valami leiratban, akkor ő vállalta, hogy ezt elviszi.



[00:30:08](#)

Vállalta, hogy ezt elviszi Kossuthnak. És el is vitte, de mire odaért, akkor Kossuth már sajnos Vindigben volt, de azért ezt átnyújtotta. És akkor tőle megkérdezték, hogy nem vinné-e el ezt a felhívást Palmerstonhoz. És akkor ő azt mondta, hogy elviszi, és tíz napig lovagolt át Európán, és tíz nap alatt elvitte a felhívást.

[00:30:37](#)

Palmerston azonnal intézkedett, és egy héten belül a Dardanellákon ilyen angol hadihajók kezdtek felúszni, mintegy a törököket támogatva, hogy ők csak ne féljenek az oroszoktól, és Kossuthéknak adjanak csak menedékjogot. Ezt az embert Roger Casementnek hívták, ír volt.

[00:31:03](#)

Ennek a Roger Casementnek a fia, aki már Sir Roger Casement volt, az első világháború idején, mint ír hazafi Németországba menekül vagy ott keresett menedéket. Majd amikor az az 1916-os húsvéti felkelést előkészítették, akkor ő volt a felkelők kapcsolata a német vezérkarral. Na, most tudni kell, hogy ugye a német vezérkar az első világháborúban teljesen önző módon különféle, a vele hadban álló országok hátába kést szúrni kívánó mozgalmakat támogatott. Ugye 1917-ben a német vezérkar lepecsételt vagonban szállította svájci emigrációjából Vladimir Iljics Lenint, ugye Pétervárra a finnországi pályaudvarra. Megfelelő pénzekkel és segítségekkel ellátva, mert tudták, hogy Lenin ugye az orosz birodalom megdöntésén és a háború megállításán, azaz egy német ellenfél kikapcsolásán dolgozik.

[00:32:33](#)

Na, most kevesen tudják, hogy egy évvel korábban volt egy másik ugyanilyen akciója a német vezérkarnak. Ez egy ilyen puskákkal meg robbanóanyagokkal megrakott tengeralattjáró volt, amely a Roger Casement, Sir Roger Casement is ott volt, és ez a tengeralattjáró el is jutott az ír partokig. Csak ott sajnos ugye a szokásos ír tragédiának a szokásos ír komikuma zajlott le.

[00:33:02](#)

Az a..., a felkelők teherautóval, a teherautókkal ugye mentek, tudták, hogy jönnek a fegyverek és jön is Roger Casement is a fegyverekkel. Rossz öblbe kanyarodtak be, eltévesztették az öblöt, és ahol ők kikötöttek, ott épp egy posztos rendőr sétált, tehát ahol a tengeralattjáró kikötött. Úgyhogy gyorsan mozgósították a hatóságokat és Casementet azonnal elfogták, és itt aztán természetesen visszafordul a szokásos ír tragédiába a dolog, mert a tizenhat kivégzett egyike ugye Sir Roger Casement volt.

[00:33:40](#)

Szóval itt van egy ilyen kis titkos és érdekes és itt-ott elvéve megjegyzések formájában megírt valami. Én mindig azon gondolkodom, hogy ebből kéne megírni a nagy ír-magyar drámát,



ugye. Tehát ezt a két Casementből, és hogy a családban hogy folyik ez a dolog. De ugyanekkor 1914 táján Griffith ugye közzétesz egy verset is. Ugye attól a William Butler Yatestől, aki majd a húsvéti felkelésről fogja megírni a *Húsvét 1916* című verset.

[00:34:30](#)

És ez egy jóval korábbi verse, 1887-ben jelent meg. És ezt Griffith úgy gondolta, hogy újraközli ezeknek a cikkeknek a szomszédságában. Ez az 1887-ben megjelent Yates vers, amelyet egyébként későbbi összegyűjtött köteteiből, ezt tudni kell, hogy Yates egy idő után összegyűjtötte a verseit, tehát a korábbi köteteit, és időnként saját maga újra és újra összegyűjtött, aztán megint közzétett egy kötetet, két kötetet, aztán megint kiadta az összegyűjtött verseit, csak az újabb kötetekből hozzácsapott újabb verseket. És a régebbi változatokhoz képest kihagyott bizonyos verseket. Ezt a verset később aztán kihagyta, szóval egy darabig még ott volt a versei között, úgyhogy ma már csak a nagyobb kritikai kiadásokban fordul elő.

[00:35:37](#)

De ez nem von le a vers érdekességéből, ugyanis ennek a versnek az a címe magyarul: *Hogyan maradt Rényi Ferencz néma* és a versnek az az alcíme, hogy *1884, Magyarország*. A vers egy ilyen balladisztikus elbeszélő költemény, tulajdonképpen balladának tekinthető akár ilyen Arany Jánosi értelemben is, tömör balladának tekinthető. Azóta kiderítették, hogy az 1848-49-es magyar szabadságharc egyik eseményéről szól. Ez az esemény így állítólag soha nem zajlott le.

[00:36:34](#)

A korabeli sajtóban valaki elkezdett valamiféle legendát gyártani. Arról szól, hogy Rényi Ferencz katonatiszt, tehát a honvéd hadsereg katonatisztje, és el kéne árulnia Haynaunak, hogy a csapatok hol állnak. De ő néma, nem hajlandó beszélni, és akkor a Haynau odahozatja a feleségét, odahozatja a gyerekeit, azokat megkínózzák, nem tudom én, miket csinálnak velük, úgyhogy Rényi végül is beleőrül ebbe az egészbe.

[00:37:18](#)

Ez egy szép balladikus legenda, egy jeles magyar filológus utánabányászott mindenhol, nem volt Rényi. Szóval Rényi Tamás meg nem tudom, szóval voltak ilyen honvéd-, Rényi Ferencz honvédtiszt nem volt, pont ilyen nem volt a '48-49-es hadseregben, és semmi más nyoma nincs a történetnek. De talált ilyen francia újságokat, szóval valahol valaki elkezdte, szóval egy ilyen kis valami kacsából aztán legenda lett, és valahogy ez eljutott Yateshez és írta belőle ezt a balladát.

[00:38:01](#)

Nem is maga a történet, nem is maga a versnek az a része az érdekes, amely ezt a történetet adja elő, hanem egy ilyen előhang, egy ilyen invokációszerű néhány soros rész, amelyet a vers elébe illeszt és amelyben Yates még nagyon fiatalon, ugye emlékezzünk a dátumokra, hogy 1887, aztán 1916, aztán ugye 1939-ben hal meg végül is Yates. Tehát szokatlanul hosszú élete volt, már úgy értem, hogy szokatlanul hosszú élete, ugye ő ilyen századvégi, sőt még annál is korábbi ilyen dekadens, ezoterikus, szimbolista költőként kezdte, és ugye a dekadens, ezoterikus, szimbolista költők korán halnak általában. Szóval 40 évesen már hogy néz ki egy dekadens költő, ugye? Aki egyre jobb fizikai állapotban van.

[00:39:17](#)

Az ő összes költő barátai, a Dawson meg a többiek még az 1890-es években már halálra itták magukat, szóval neki ez valahogy nem sikerült, szóval egészen 1939-ig bírta. Tehát vagy a szervezete volt jobb a többi dekadensnél vagy talán egy ilyen óvatosabb duhaj volt, óvatosabb dekadens volt, nehéz így megmondani. Tény az, hogy egy nagyon hosszú költői pálya, ami nagyon sokat változott. Tehát neki volt egy ilyen első szakasza, amikor ő részben ugye ilyen ír nemzeti témák érdekelték, részben ilyen forradalmi témák érdekelték. Nagyon sokat tanult és nagyon nagyra becsülte a 19. századi ír forradalmárokat egyik ilyen utolsó, mondjuk így, bölényét, aki akkor már nagyon idős ember volt, aki költő is volt meg forradalmár is volt és nem tudom, 17 évet ült angol börtönökben. Egy bizonyos John O'Leary nevezetű embert, akinek fontos szerepe volt az 1867-es, tehát a magyar kiegyezés évében volt egy felkelés Írországból, megint csak egy elég érdekes kis kapcsolat.

[00:40:47](#)

Ez volt a Fenianus, a *Fenian*-ek felkelése vagy a Féniek felkelése. A *Fenien* az tulajdonképpen egy ír szóból van megint csak, tehát nem angol szó, hanem ír szóból van megint csak. A *féni* az annyit jelent, hogy nép írül, csak összetévesztették a *fian* vagy *fianna*, ami a katonák, a sereg szóval. Tehát tulajdonképpen „fiannian”-nak kellene lenni a mozgalomnak, de *Fenien* lett belőle. Ugye az írek állandóan félrefordítják magukat, amikor vissza akarják magukat fordítani ugye a régi nyelvbe, és akkor mi mindig a külföldiek igazítják ki őket, akik mit tudom én, Heidelbergben, ugye a nyelvészek kicsit jobban tudnak írül, mint ők.

[00:42:00](#)

Már a franciák évének, tehát az 1798-as évnek ugye a zászlajára, amit ugye a Wolfe Tone-ék kibontották, az volt írva, hogy *Erin go Bragh*. Ami „Írország örökké”, szintén rosszul van nyelvtanilag. Szóval nagyon igyekeztek, csak valahogy nem ment a dolog. Tehát nem is annyira maga a Yates vers az érdekes, hanem a fiatal Yatesnek ez a mondom egyszerre még a dekadens, de ilyen nemzeti meg forradalmi témák iránt is érdeklődő, nagyon érdekes korai költészete. És ezen belül is ez a bevezető szakasz, amely Gergely Ágnes fordításában úgy így hangzik, tehát *És Rényi Ferenc hallgatott*, Gergely Ágnes így adja meg a címet. *Magyarország, 1848*.

„Hazánk is látta sok derék fiát börtönfalak közt, feldúlt otthonát gyomokba veszni, völgyöndombon át. Ó sebzett szívű nép, e bús pohárt nyugat magyarja hadd köszöntse rád”.

[00:43:25](#)

Tehát itt Yates, és egy kicsit ugye Gergely Ágnes kénytelen volt ugye igazítani ezen az utolsó soron. Az utolsó két sor angolul inkább azt jelenti, hogy „épp ezért, te vérző keblű nemzet” ugye ez Magyarország „fogadd el tőlünk az italköszöntést”. Ugye a poháremelést fogadd el tőlünk. „From the Hungary of the West”, a Nyugat Magyarországot vagy a nyugati világ Magyarországotól. Tehát itt Yates költőileg metaforikusan az 1887-es Írországot azonosítja ugye Magyarországgal.

[00:44:21](#)

Hogy ez természetesen nem volt ilyen egyoldalú, hogy ez mindig egy ilyen kétfelé menő dolog volt, arra most már csak tulajdonképpen két dolgot, két példát szeretnék felhozni. Az egyik példa az, hogy ez az 1904-es Griffith könyv tulajdonképpen nagyon kerekén, pontosan 60 évvel később követ egy magyar könyvet, amely magyar könyv Írországot használta hasonlóan retorikai alakzatként, hasonlóan metaforaként épp arra, hogy a magyar viszonyokról mondjon el valamit, és a magyar viszonyokban követendő utat jelölje meg. És ez pedig Eötvös Józsefnek, ugye a későbbi kultuszminiszternek, illetve hát '48-as miniszternek, majd aztán a kiegyezés után ugye a kultuszminiszternek az 1844-ben megjelent könyve a *Szegénység Írlandban* című könyv volt.

[00:45:38](#)

Na, most a *Szegénység Írlandban* tulajdonképpen beleilleszkedik egy reformkori könyvsorba. A magyar reformkori könyvsorba. Ugye azt már Széchenyinél is láttuk, hogy Anglia a 19. század elején megjelent, mint ilyen civilizációs mintaország. És ugye, hát bizonyos értelemben még nagyon sokáig az volt. Bizonyos intézményeit tekintve, hát szinte mind a mai napig, ugye a parlamentarizmus, jogállamiság, satöbbi mind a mai napig az. Ez ugye a 19. század elején megjelent, amikor a magyarok kikovácsolták a fejlődés fogalmát magukból, de ahhoz előbb az elmaradottság fogalmát kellett kikovácsolni, mert ugye lehetett volna azt mondani, hogy hát az a bolond ángilus, hát ők vonaton **[megszakad a felvétel]** találunk, ugye meg kell alkotnunk.

[00:46:41](#)

Tehát amikor Magyarországon, valamikor ott a 18. század legvégén, de inkább a 19. század elején ugye a fejlődés fogalma megjelenik, mégpedig úgy, hogy Magyarországnak kell fejlődnie, mert Magyarország elmaradott, tehát, hogy máshol vannak olyan dolgok, amiket nekünk utol kell érni, követni kell, át kell venni, satöbbi, satöbbi, akkor ugye Anglia ilyen jellegű mintaországgá válik és a reformkor fiataljai, öregebbjei, amikor ezeket a nagyon fontos, nagy európai tanulmányokat megteszik, ugye a legtöbbje elmegy Angliába is.

[00:47:22](#)

Na, most nagyon érdekes, hogy ezek a jóemberek és ugye akár név szerint is megemlíthetjük néhányukat a reformkorból, ugye Pulszky Ferencnek az *Úti vázlatok* című könyve ez 1836-ban jelent meg. Szemere Bertalannak az *Utazás külföldön* az 1840-ben jelent meg. Gorove István 1884-ben *Nyugot*, azaz *Nyugot* címmel tesz közzé egy könyvet. Ez egyébként igen érdekes könyvecske, mert mindenhol megkereste a politika főbb szereplőit és Írországból magával Daniel O'Connellel, a katolikus emancipációegyenjogúsítás nagy végrehajtójával, ugye az 1830-as nagy végrehajtójával is találkozott, akit ugye az írek csak ugye *emancipator*-nek vagy *liberator*-nek, ugye a felszabadító Danként becézik. Dan O'Connell, ugye a felszabadítónak nevezik. Illetve fiatal barátja, radikális Tóth Lőrinc, aki *Úti tárca* néven írt. Tehát egy sor ilyen útleírás jelenik meg, és ezek Anglia után, miután látják Angliában, hogy jó, milyen érdekes meg milyen felett.

[00:49:03](#)

Meg hát észrevesznek bizonyos ellentmondásokat, hogy igen, hogy gyönyörű ez a gyárpar, de hát ezekben az iparvárosokban hát elég szörnyű körülmények között élnek az emberek. Ahhoz képest egy ilyen elmaradott alföldi falu, mint porfészek, hát ott legalább a levegő ugye jó, satöbbi, satöbbi. De itt még nem fogja el őket valami furcsa rosszérzés. Mindegyik átmegy Írországra.

[00:49:33](#)

Ahol teljesen sokszerűen szembesülnek avval, amit azután az Eötvös könyve ugye a címévé tesz meg a *Szegénység Írlandban*. Szóval a felfoghatatlan nyomor, a koldus tömeg, a dublini utcán a teljes lepusztultság látványa, ami fogadja őket. Ugye nem is tudom, már melyik írja, talán Pulszky, aki, tehát amikor a hajóról kiszáll, már ott megrohanják a koldusok. Koldus had rohanja meg Írországon. Tehát ez az évszázados rettenetes ír szegénység, amely kiáltó ellentétben van az angol haladás, gazdaság, satöbbi, satöbbivel.

[00:50:26](#)

Ugye Pulszky Ferenc az első, ki észreveszi, hogy ebbe valami olyasmi van, amibe Magyarország megint csak tükörbe pillanthat. Hogy hát hogy is van ez, hogy ez a gazdag, fejlődő Anglia mellett, annak a hátszögében ilyen mérhetetlen nyomor és szegénység és elmaradottság és mozdíthatatlan állapotok vannak. És ugye Tóth Lőrinc aztán, ez ugye kevésbé ismert valaki, ugye ő Írországot egyenesen a brit Korona undorító sebének nevezi ebben az útleírásban.

[00:51:08](#)

És tulajdonképpen ennek az írországi irodalomnak, ennek a sokknak, ennek a rettenetnek, illetve ebből a sokkból csinált megint csak magyarázó metaforának, hogy ez valamiképp ugye tükre meg eligazítója ugye az osztrák és magyar viszonyoknak a reformkorban, hogy miért

elmaradott Magyarország? Miért szegény ország Magyarország? Ugye egy relatíve gazdagabb és fejlettebb másik ország, mondjuk így, tartományaként, ennek a végső nagy összefoglalója az Eötvös könyv, ami tulajdonképpen egy szociológiai tanulmány. Egy történeti szociológiai tanulmány az ír állapotokról.

[00:52:02](#)

Óriási könyvtár-, tehát adat anyagot is felhasznált, tehát nem egyszerűen ilyen benyomások rögzítése, hanem egy nagyon komoly szociológiai, közgazdasági tanulmány. Tehát így megyünk vissza, ugye a metafora mentén a reformkorig, Eötvös József. De na, most visszaugrunk ugye a *Magyarország feltámadásához* 1904-be. Akkor itt megint csak egy nagyon fontos irodalmi összefüggés tárul a megfigyelő szeme elé.

[00:52:44](#)

Az ír függetlenség végső ratifikációjának, tehát 1922-nek az évében, ugye, mint mondtam, James Joyce közzétette *Ulysess* című regényét. Na, most akik a regényt ismerik, azok tudják, hogy ez az 1922-ben, tehát már az első világháború után az ír függetlenség megvalósításának vagy végső megvalósulásának évében megjelent regény egy jóval korábbi és jóval békésebb időszakban játszódik.

[00:53:27](#)

1904 a regény éve, és talán még azt is tudják néhányan, hogy ez 1904. június 16-a, az a nap erről az egy napról és jó néhány dublini lakosnak, mindenféle dublini embernek az e napok viselt dolgairól szól a könyv. Na, most hát 1904 ugye a Griffith könyv megjelenésének az éve. És Joyce *Ulysses*-e ugye nagyon különös regény, mert hát egyrészt ugye a modernista írói képzeletnek és megmunkálásnak egy fantasztikus műve. Valóban a műnek a művi megcsinált értelmében.

[00:54:22](#)

Ugyanakkor rendkívül gondosan törekszik arra, hogy egyáltalán nem művi módon hiteles legyen, mindenféle apróságban hiteles legyen. Ugye azt tudjuk, hogy ő ezt külföldön írta. Egyébként azt sem árt tudni ugye, hogy Joyce, aki pont ebben az évben, 1904-ben hagyta el Írországot, ugye Joycenak az első útja Olaszországba vezetett. Majd ugye Triesztben, illetve Pólában élt nagyon sokáig. Azaz Joyce alkotó életének egy jelentős részét az Osztrák-Magyar Monarchiában töltötte. Tehát ugye Európa nyugati pereméről ájtött ide Európa keleti peremére, és ugye művének ismerősei tudják, hogy hát még magyarul is megtanult egy kicsit.

[00:55:21](#)

Azt is tudják, hogy élete első újságcikkét, élete első megjelent prózai műve egy képzőművészeti kritika volt tulajdonképpen, amit Munkácsy Mihály *Ecce homo* című képéről írt. Sőt ugye azt is tudják a jó ismerői, hogy az *Ulysess*-ben tulajdonképpen ezt a két végétet nagyon konkrétan,

tehát Írországot és Magyarországot nagyon, a Brit Birodalmat benne Írországgal, az Osztrák-Magyar birodalomban Magyarországgal nagyon konkrétan is összehozza, mert két főszereplője van a regénynek. Van egy fiatal, egy Stephen Dedalus nevezetű fiatal dublini írópalánta orvostanhallgató, aki épp abbahagyta Párizsban az orvostanhallgatást, és ugye most otthon van.

[00:56:23](#)

Ő olyan a húszas évei legelején jár még tulajdonképpen és egy idősebb, érettebb családos ember, aki épp 39 éves ebben a regényben. És tessék nekem elhinni, hogy milyen rettenetes érzés fogott el, amikor sajnos már hosszú-hosszú évekkkel ezelőtt tanítottam a regényt ott Budapesten, és azt magyaráztam, hogy ugye itt a Joyce tulajdonképpen saját magát testesíti meg egy fiatalabb változatban, meg egy ilyen érett, öregedő változatban. És akkor hirtelen a fejemben megszólalt ez a számoló készülék, hogy hány éves is az illető? Ugye ez az érett, idősebb illeti a könyvben, és ugye 39, és én akkor már úgy körülbelül négy évvel idősebb voltam nála. Szóval rettenetes érzés volt.

[00:57:17](#)

Mindenesetre akkor még ez ugye idősebbnek, megletebbnek(?) számított, ugye, hogy 39 éves valaki. Ezt az embert Leopold Bloomnak hívják, akinek az édesapját viszont még Virág Rudolfnak hívták és Szombathelyről származott el a Bach-korszakot, hát nehezen tűrve elég hosszú kerülő úton Szombathelyről származott el Írországba. Ő egy szombathelyi magyar zsidó ember volt, aki aztán Írországból telepedett le. Ugye a könyv emléktéréből ez derül ki, és egy idő hivatalosan is nevet változtatott, ugye a Virágból Bloomra változtatta. A fia, Leopold Bloom, az már ott született Írországból, és ő már itt a vallását is megváltoztatta. Leopold Bloom katolikus, de azért ez egy olyan nagyon szűk, egymást jól ismerő kis társadalom, ugye ez a Dublin tényleg mind a mai napig a legnagyobb falu.

[00:58:30](#)

Kicsit olyan, mint Budapest, szóval hogy tulajdonképpen mindenki azért, úgy ismeri a másikat. Ezért ő róla úgy tudják, hogy zsidó származású és hát úgy is bánnak vele nagyon sokszor. De azt is tudják, hogy magyar származású zsidó, tehát hogy van valamilyen összefüggése is. Tehát Joyce tulajdonképpen saját magát, saját magának egy ilyen fiatalabb változatát és egy idősebb, megletebb változatát, ugye ebben az ősr egyetemistában testesíti meg, ugye egyrészt.

[00:59:09](#)

Aki egyébként menekülne minden ilyen írségtől, ugye hát itt vannak ezek a gyönyörű idézetek, ugye Stephentől. Nem tudom, nem szaladunk túl még? Mert akkor rövidebbre fogom. Ugye tehát ő az, aki abszolút ír katolikus, szóval minden rendben van vele ebből a szempontból, csak éppen ugye ezt egy ilyen nyomasztó rabságnak érzi, hogy őt az ír nemzettel kínozzák, ugye a katolicizmussal kínozzák, a családdal kínozzák, szóval ezekkel a köznapi dolgokkal próbálják őt, ugye láncra verni.



[01:00:09](#)

És hát ő ilyeneket mond, ugye így amikor egy kollégájával beszélget, még a regényben. Illetve itt még az előző regényben az ifjúkori önarcképe mondja azt, hogy tudod azt, hogy micsoda Írország? Írország az az emse, amelyik felfalja a malacait. Szóval ilyen véleménnyel van Írországról. És aztán már az *Ulysess*-ben ugye beszélgetnek, és azt mondja, hogy, Bloom ugye azt mondja, hogy hát nagyon fontos az, hogy maguk fiatalok ilyen értelmiség, tehát hogy az agyukkal építik a nemzetet, mondja Bloom, írországi az agy is, a kéz is, mind a kettő egyformán fontos.

[01:01:05](#)

„Gondolja” torkollta le Stephen kurta nevetéssel „hogya én azért vagyok fontos, mert a faubourg Saint-Patrice-hez tartozom? Bonyolultabb szóval Írországhoz?” „Én egy lépéssel tovább mennék” célozgatott Mr. Bloom „én viszont azt gondolom” szakította félbe Stephen „hogya Írország azért fontos, mert én hozzám tartozik.” Tehát, hogy Írországból egyetlen fontos dolog van, hogy őt eredményezte.

[01:01:34](#)

Ugye ezt Bloom, a magyar zsidó családból odaszármazott ember nem nagyon érti. Neki épp az a baja, hogy ő szeretné, ha neki is olyan problémátlanul, rendesen lenne egy nemzete, egy vallása, egy családja, minden. Valahogy nem adatik meg neki, nem engedi meg a környezet. Stephen fiatalabban mindezekről akar szabadulni. Ugyanott azt mondja, amikor a Bloom erőlteti ezt a témát, hogy Írország így, meg Írország úgy, akkor Stephen legyint, és azt mondja, „ha az országon nem változtathatok, akkor változtassunk a témán”.

[01:02:27](#)

Ezt akár Magyarországon is bármikor, bárki, bárhol ugye elmondhatta volna. Ugyanitt, ugye a történelem azt mondja, hogy a történelem lidércnyomás, amiből fel akarok ébredni, mondja Stephen, elegendem van a történelemből. És így tovább, és így tovább. Na, most ő az, aki fajtiszta ír, akinek a neve, minden rendben van. Na, most vele szemben ugye ez a nehéz, feszült, kényes helyzetben lévő Leopold Bloom képviseli azt a köznapi igen(?), hogy hát végül is ez az a három dolog, amibe az ember él. Ugye ez az, ami az élet kelete a legtöbb ember számára, az átlagember számára. És hát valahol mindannyian átlagemberek vagyunk, ugye a család meg a nemzetünk vagy esetleg hiszünk valamiben. Ugye ez az életkeret, mondjuk így, tudatilag, amiben leírjuk a magunk mindennapi szintjén, ugye átlag szintjén az életünket.

[01:03:38](#)

Na, folynak a nap eseményei és a regény több pontján kiderül az, hogy ilyen kocsmái susmurgások, hogy ez a Bloom ez egy nagyon érdekes ember, mert ugye itt van ez a Griffith. Mondja két Guinness között az egyik beszélgető, ugye. Azt mondja, hogy én úgy hallottam,



hogy itt van ez a Griffith evvel az egész Sinn Féinnel [...], hogy ezt az egész Magyarország ötletet a Griffith a Bloomtól kapta.

[01:04:19](#)

Tetszik érteni? Szóval a Joyce hatalmas tréfáját? Hogy a Griffithnek a *The Resurrection of Hungary* című könyv megírásához az ötletet, és ugye áttételesen a modern ír nemzet születéséhez vezető ötletet ugye a Griffith azt Virág Rudolf Szombathelyről elszármazott magyar zsidó Leopold Bloom című fiától kapta.

[01:04:59](#)

Hogy ez a modell Írország és ez a modern ír történelem. Na, most ez a leggyönyörűbb pillanat az egész ír-magyar viszonyban meg az irodalmi modernizmusnak, mint olyannak a leggyönyörűbb pillanata, amikor egy ír szerző, aki otthagya azt az országot, aki nem bírt ott élni. És aztán elment és az élete hátralévő részében másról sem írt csak Írországról, csak Dublinról. Ugye az utolsó és nagy-, illetve hát nem az utolsó, de talán a legnagyobb és legfrappánsabb, hát ugye egyszerre tisztelgés és egyszerre egy ilyen pokoli vicc.

[01:05:49](#)

Egyszerre egy ilyen égre lövő és szentségtelen bosszú ugye a hazája ellen, amit ő úgy utált, hogy tulajdonképpen rettenetesen szeretett, mert mással se bírt foglalkozni. Hogy ha-ha-ha, ugye a ti egész Írországotok az egy Virág Rudolf nevű szombathelyi magyar zsidónak azt ötlete. Aki egyébként én is vagyok, szóval a Leopold Bloom én. Mármint Joyce, ugye, mint ahogy Stephen is vagyok, aki utálta ezt az egészet. És én azt hiszem, hogy akkor evvel úgy itt fejezném be, mert ennél jobbat nem tudok [...]. Jó? És nem tudom, mi az elképzelés, hogy akkor beszélgetünk tovább vagy [...]

[01:06:53](#)

**Beszélő 1:** Igen-igen, én azt gondolom, hogy ha valakinek azért merült fel kérdése, az nyugodtan tegye föl a tanár úrnak. Nekem már van egy-kettő, tehát hogyha [...]. Jó. Az Egyesült Államokbeli ír közösségnek mekkora szerepe volt az ír függetlenségi küzdelemben, és ma mekkora szerepe van az északi [...].

[01:07:21](#)

Hát ugye a nagy ír kivándorlás az ugye az 1840-es években az a bizonyos nagy éhínség. Szóval ez a 19. század azért ez még nem volt egy rendesen felszerelkezett század. Ugye Magyarországon is 1831-ben kolera lázadás tört ki a kolera és a viszonyok miatt, ugye az éhínség miatt. Az 1840-es évek '45-46 körül valami krumpli növénybetegség miatt évekig nem volt krumplitermés Írországbán, és ez volt az alapélelmiszer, úgyhogy irtózatossá éhínség támadt. Rengetegen meghaltak, tehát milliók volt a halottak száma, mire valamiféle szervezett, ilyen segély meg élelmezés megkezdődhetett volna, rengetegen meghaltak.

[01:08:27](#)

És rengetegen az Egyesült Államokba kihajóztak. Ugye ezek voltak azok a híres koporsó hajók, *coffin ship*-ek, amivel hajóztak. De ez azt is jelentette, hogy a keleti part bizonyos helyein, elsősorban Bostonban nagyon megnőtt az írek száma, és ezek hamarosan meg is erősödtek. Nemcsak létszámban, hanem a helyi politikában is és a városban is. És Boston volt tulajdonképpen az első ilyen kiindulópontja.

[01:09:03](#)

Ezt a Yates verset, ezt a Rényi verset, hogyha már itt tartunk. Ha már hol tartunk? Mindegy, akkor inkább fejből idézem, merthogy nem vagyok benne biztos. Épp John O’Leary vitte el ezt a Yates verset, és egy bostoni újságban jelentette meg. Tehát az egyik első megjelenése a régi versnek Bostonban, pont ebben a közösségben volt és a bostoni hírek elég erősen a feniánus mozgalmat már támogatták.

[01:10:14](#)

Jöttek-mentek Amerika és Írország között az emberek, a ’16-os húsvéti felkelésnek az egyik mártírja az ír szakszervezeti vezér James Connolly, aki Amerikában is időzött hosszú ideig, és ott az Industrial Workers of the World című anarcho-szocialista szakszervezetnek, tehát a Világ Ipari Munkásai nevű anarcho-szocialista szakszervezetnek volt prominens tagja. Joe Hill szervezte meg, ugye *I Dreamed I Saw Joe Hill Last Night* [...] ez még mond valamit? [...] Szóval ő énekelte, van egy ilyen amerikai munkás ballada, igen.

[01:11:21](#)

Hát ugye a Joe Hill balladája [...] Igen, igen. És tehát Connolly és mások is személyükben is jártak. Azt talán mondtam ugye, hogy a de Valera úgy került el, hogy amerikai volt. Ugye az a Neil Jordan filmben is ugye, hogy Valera jön-megy Amerikából. Tehát ebből a szempontból elég jelentős szerepük volt. Nem volt mindig vagy talán sohasem teljesen egyértelmű, és különösen a modern korban nem egyértelmű. Ilyen esetekben mindig két dologra kell gondolni. Az egyik az, hogy aki adja a pénzt, az nagyon szeret parancsolni is.

[01:12:16](#)

**Takács Ferenc:** Na, most ott van ugye ez az ír emigráció. Nem emigráció, hanem hát az amerikai írek, akik. Rég elszakadtak Írországról, már több nemzedék óta nem ott élnek, tehát ők amerikaiak. Az az egy ilyen sztereotip, romantikus, érzelmes képük van ugye Írországról, tehát általában pápábbnak akarnak lenni a pápánál tehát, hogy az írországi realitások és az aznapi politikai realitások ismerete nélkül próbálják nyomni ugye radikális irányba vagy szélsőséges irányba azokat, akik ott sokkal jobban ismerik a helyzetet.

[01:13:05](#)

Tehát ugye egyrészt ez. Ez ugyanaz a jelenség, mint hogy ugye Amerikában minden negyedik generációs olasz ugye mit énekel, amikor rájön az olaszság? Ugye az *O sole mio*-t, azt énekli. Na, most ezt a dalt 50 éve olaszországi olasz nem énekelte, ugye? Szóval ez a vita akácos út, szóval meg a mit tudom én, micsoda ugye. Hanem ki ezt énekli, ki azt énekli, ki amazt hallgatja. Tehát ezek az emberek nagyon veszélyesek is lehetnek mindig.

[01:13:47](#)

Vagy mit tudom én, Izraelben tehát az amerikai zsidóság az sokszor sokkal szélsőségesebb és radikálisabb irányba próbálja presszionálni ugye az Izraelben élő embereket, akik természetesen jobban tudják, hogy ők mit akarnak, meg hogy próbálnak ugye ott megegyezni vagy valahogy sínre tenni az egész dolgot.

[01:14:16](#)

A magyar emigrációnál is láttunk ilyeneket. Épp ugye az elmúlt tíz évben, amikor jönnek vissza emberek minden, aztán ugye meglepődnek, amikor azt mondják nekik, hogy hát azért nem úgy van az egészen, ahogy gondolná. Ennek egy negatív része van. Vannak ilyenek hogy NORAIID(?) ami Észak-Írországnak tulajdonképpen az IRA-t és-, tehát hogy fegyverekre gyűjtenek. És ugye ezek a jószándékú, de hát mindenféle gyakorlatias józanságtól elszakadt amerikai írek hajlandók is ugye ilyesmire pénzt adni, hogy robbanóanyag meg minden. Tehát van egy ilyen szélsősége(?) is.

[01:15:10](#)

De hogyha a kérdés arra vonatkozik, hogy milyen szerepe volt és van, van szerepe, én azt hiszem a legújabb időkben azért már úgy ellentmondásos inkább. Tehát a most elmúlt 20-25 évben legalábbis ez a fajta ilyen közvetlen szolidaritás, ami nem feltétlenül a legjobb helyre megy, meg nem feltétlen a legokosabb dolog. Természetesen az amerikai írek sikertörténete az Írországból van örök példakép.

[01:15:49](#)

Hát John Fitzgerald Kennedy azért egy ilyen ír szent, ugye Írországból vannak emberek, akiknek még mindig ott lóg a Kennedy fényképe a szobában. Na, most aki amerikai elnök odamegy, és elő tud vakarni egy ír dédszülőt, az természetesen ezt elő is vakarja, amint Írországra érkezik, és ettől rettenetesen népszerű. Ugye Reagan elnök is megtalálta azt a falut, ahonnan az ő családja elszármazott.

[01:16:28](#)

És ugye azt hiszem még Nixon is mondott valami ilyesmit, de hát ő azt mondta, hogy hát hogy ő benne fekete, szóval néger, amerikai néger vér is van, szóval nem igaz, hogy [...] Ez részben

Írországnak szól, részben hazafelé is természetesen, mert az amerikai írek-, és tudni kell, hogy az úgynevezett ír diaszpórának van egy ilyen nagyon furcsa jellegzetessége, hogy ugye a Jim Flavint, az új magyarországi ír nagykövetet hadd idézzem, ugye, hogy van a világban egy ilyen dolog, hogy három fajta ember van.

[01:17:15](#)

Ugye ír, aki ír szeretne lenni, és aki még nem jött rá, hogy ír szeretne lenni. Szóval hogy ez a három fajta ember van. Na, most Amerikában, tehát akinek egy ír nagymamája van, és hát tudjuk, hogy Amerikában, hogy milyen viszonylag rugalmasan, képlékenyen keverednek össze az Európa legkülönbözőbb vidékeiről érkező családok, egy ír nagyszülő, dédszülő van, az magát írnek tartja.

[01:17:51](#)

Így aztán ugye az egész szigeten jó esetben egy olyan négy és fél millió ember van, és akkor már Észak-Írországot is beleszámítottuk. Mondjuk ötmillió, de talán nincs is ötmillió. Így adódik aztán, hogy a világban ugye olyan körülbelül 60-70 millió ember van, aki írnek tartja magát. Az Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában, Új-Zélandon és még számos más helyen. Egyébként az ír diaszpóra ebből a szempontból nagyon érdekes dolog.

[01:18:23](#)

Somogyi kollégával beszélgetve ugye Egán Lajos került szóba a századvég hát politikai életének, csatározásainak is egy ilyen figurája. Nem tudom, ő Egán Edéhez hogy viszonyult, mert ugye aki ott Máramaros vidékén volt ott a kivándorlásügyekben kormánybiztos, hát ez az Egán vagy Egan ez az ír Eagan nevet takarja.

[01:19:00](#)

Arthur Griffith, amikor megállapította a Sinn Féin mozgalmat, akkor létrehozták a Sinn Féin pártközpontot, mondjuk így, ahová ő az egyik barátját és harcostársát, egy bizonyos Edward Martyn nevezetű embert ültetett be ipszilonnal. Akik ismerik a modern magyar képzőművészetet, azok tudják, hogy Martin Ferenc néven volt ebben az országban egy kiváló modernista festő. Néhány évvel ezelőtt hunyt el, aki ugyanebből a Martin családból származott.

[01:19:40](#)

És ha a Kennedyk egy részét is ide veszik. Tehát, hogyha mit tudom én, a telefonkönyveket nézegetik, és erre mondjuk hát tényleg a budapesti telefonkönyv talán egy kicsit jobban alkalmas, mert ugye több név van benne, akkor bizony kiderül, hogy ennek az ír diaszpórának nagyon régről, tehát ezek az emberek már angolul nem tudnak, ugye ezekbe a családokba, de tudják magukról, hogy valamikor Írországból származtak el.

#### [01:20:12](#)

Két egész bizarr példát is tudnék erre emlegetni. Mondom, ez megint ugye az ír-magyar kapcsolatokhoz tartozik. 1690 után, ugye a boyne-i csata, tehát amikor ugye az angolok a II. Jakabot elzavarták, ugye ez volt a dicsőséges forradalom 1689-ben, és akkor behívták az Orániai Vilmost királynak, akkor Jakab király egy kis kerülő után partra szállt Írországra és fellázította Írországot, és ugye a másik királyságból próbálta visszafoglalni.

#### [01:20:58](#)

De ugye a Vilmos király, ugye a williamita hadsereg végül is ugye hát több döntő csatát nyert. Az egyik volt a boyne-i csata. Ugye ez az a csata, amit Írországra minden évben azóta is, ugye háromszáz éve újra és újra megvívunk az évfordulón, ezeknek a felvonulásoknak a formájában. Na, most amikor ezt leverték, akkor kezdődött el az az időszak Írország történetében, amit ugye a *penal laws*-nak, tehát a büntető törvényeknek a korszakának neveznek.

#### [01:21:43](#)

Tehát írek, katolikusnak, vagyonnal rendelkezőnek, satöbbi, satöbbi bűncselekménynek számított nagyon sokáig. És ez is meg hát ugye az egész politikai helyzet következtében a rangosabb írek, tehát az ország főrendjei, grófok, earl ez, earl az, földbirtokos réteg elmenekült. Ezt nevezik az ír történelemben *The Flight of the Wild Geese*, a vadludak menekülése. Elszállnak a vadludak, ugye.

#### [01:22:30](#)

Na, most ezek a vadludak azután, mivel többségükben katonailag képzett emberek voltak, meg katonailag **[ugrik a felvétel]** így is volt, a kontinens különböző katolikus országaiban telepedtek le, ahol elég szívesen látták őket a hadseregben. Olyannyira, hogy ugye a 18. században a francia király hadseregének volt egy „Ír brigád” nevezetű hadserege, amely a 18. század során, amikor nagyon sok ilyen brit-francia háború zajlott, szembe is került a brit hadsereggel.

#### [01:23:12](#)

Ilyen volt például 1745-ben a híres fontenoy-i csata, amikor az ír brigád döntötte el a csatát. És akkor természetesen voltak olyan pillanatok, amikor a két arcvonal úgy állt fel, ugye ezek ilyen formális 18. századi csaták voltak, úgy áll fenn, hogy a brit és francia oldalról egyaránt írek álltak egymással szemben. Akkor mindig át kellett rendezni a hadrendet, mert ezek rögtön megismerték egymást, és ott ilyen beszélgetés kezdődött. És ott már lehetett látni, hogy ott verekedés nem lesz. Szóval érdekes dolgokat eredményezett. Magyarországra is sokan eljutottak.

[01:23:57](#)

És nagyon érdekesen ugye az ottani zsarnokság és elnyomás elől elüldözöttek leszármazottai közül néhányan ugye érdekes módon az itteni zsarnokság és elnyomás kiszolgálói vagy, hát nem tudom, ugye alkalmazottai lettek. Kevesen tudják, hogy 1795-ben Martinovics és társai kivégzésénél a kivégzés katonai biztosítását a budai katonai parancsnok felügyelte, egy bizonyos Moritz von Cavanaugh nevezetű osztrák altábornagy, aki a Cavanaugh néven olyan ír nevet viselt, amelynél írebb nevet nem lehet kitalálni.

[01:24:54](#)

Vagy ugye ami szintén egy ilyen elképesztő anekdota és az ír-magyar kapcsolatoknak egy ilyen egész kitekért, furcsa változata vagy pillanata: a múlt század közepe táján élt Írországból egy James Clarence Mangan nevezetű költő, aki egy nagyon érdekes és nagyon jó költő volt, aki híressé tett egy 16. század végi, 17. század eleji, tehát ugye a Shakespeare kor az angol reneszánsz kor idején keletkezett ír nyelvű verset, amelynek angol címe az *Én sötét rózsaszálam*.

[01:25:51](#)

Ezt egy Erzsébet királynő elleni, tehát Anglia elleni, ilyen 16-17. századi, tehát az 1500-1600-as évek fordulóján zajlott egy nagyon híres lázadás. Tehát az ír főurak felkeltek az angol korona ellen. Ez a McGuire-féle, a Hugh McGuire vezette lázadás. Ennek az egyik támogatója volt a Vörös Hugh O'Donnell - valószínűleg a hajszíne miatt becézték vörösnek – Tyrconnell grófja.

[01:26:39](#)

Aki támogatta ezt a felkelést, nagyon vastagon benne volt a felkelésben. És ő rendelte meg az egyik házi költőjénél ír nyelven ezt a verset, ahol is ez a sötét rózsaszál tulajdonképpen a nemzet, Írország és a szabadság szimbóluma lesz, és ezt a James Clarence Mangan lefordította *My Dark Rosaleen* címmel angolra, pontosabban egy költői átiratot készített belőle valamikor az 1840-es években. És ez a vers azóta is ugye az ír nemzeti költészetnek szinte egy ilyen szimbolikus verse.

[01:27:36](#)

Na, 1853. február 18-án egy Libényi János nevezetű csákvári szabólegény felment Bécsbe, és a magyar szabadságharc elvesztése érzett fájdalmát úgy próbálta kifejezni, hogy merényletet követett el Ferenc József császár ellen. Ugye egy késsel támadt Ferenc József császárra. Ferenc József császárnak egy császári katonatisztje, azt hiszem törzstiszt vagy testőrtiszt volt, bizonyos Maximilian Karl O'Donnell, Graf von Tyrconnell, ugye Tyrconnell Grófja félrelökte ezt a derék Libényit, mégpedig egész bizzarr módon.

[01:28:39](#)

Egy Ettenreich nevű mészáros közreműködésével. Szóval ketten ugrottak oda. Ugye az ilyen régi lexikonok még színesen, részletesen tartalmazzák ezt. Na, ez a Ferenc József megmentője, ez egyébként ennek Vörös Hugh O'Donnellnek az egyenes ági leszármazottja, tehát ő is *wild goose* volt. Ez a dolog azért is érdekes, mert ez a történet utalásszerűen ugyan, de szintén benne van a Joyce *Ulysses*-ében, ott van egy ilyen újság szerkesztőségi jelenet, ahol beszélgetnek, és többek között valaki előhozza ezt az esetet is, hogy a Ferenc Józsefet egy Graf von Tyrconnell mentette meg. És ott maguk az írek töprengenek el ezen a lehetetlen ironián, hogy a mi üldözötteink ugye máshol zsarnokokat mentenek meg aztán, vagy pontosabban leszármazottait.

[01:29:49](#)

**Kérdező 1:** Van egy kérdésem: [...] az első ilyen adandó próbálkozásoknál volt [...] Magyarország és Írország összevetés? Mert [...] aztán valamelyik ilyen [...] és ott már nagyon [...]

[01:30:21](#)

**Takács Ferenc:** Ez az osztrák-magyar kiegyezés, ez nyilvánvalóan valamilyen formában, tehát nem a Griffithnél jelent meg először. Tehát ez úgy lassan, alkalomszerűen ott már megjelent, mert tehát annyira nyilvánvaló példa volt, meg annyira közeli dolog volt még, és hát annyira analóg volt a hatalmi helyzet, hogy megjelent. Hogy ez mennyire volt gyakori, azt nem tudom tulajdonképpen. Ezt érdemes lenne valakinek úgy rendesen végignéznie. Tehát nem a Griffithszel pattan ki a semmiből tulajdonképpen ez a dolog.

[01:31:04](#)

Tehát nem tudok ennél részletesebbet, nem tudok erről sajnos, de nyilván voltak már, akik ezt... Szóval, hogy Parnell már említette volna?

[01:31:19](#)

**Kérdező 1:** [...] 1886 vége [...]

[01:31:28](#)

**Takács Ferenc:** Igen, hát jó, a Kossuth híres volt, Deáknak is elment arra a híre. Szóval biztos, hogy már 1904 előtt is ezt már úgy használták meg említették.

[01:31:48](#)

**Beszélő 1:** Van egy-két kérdésem meg igazából említette Takács úr a [...] részt. Tehát hogy ezt igazán jól megértsek a többiek, hogy miért volt ez jelentős? Azért, mert az angolok az összes húst, a marhákat elvitték. Tehát ugye [...]



[01:32:09](#)

**Takács Ferenc:** Sajnos nem az angolok, hanem az ír földbirtokosok, akik az angliai piacokra vitték ki az összes húst. Tehát importra termeltek, és hát eszükbe se jutott, hogy... tehát annak a húsnak egy része aztán, amikor nagy nehezen megindult ez a segélyezés, annak a húsnak egy része aztán már angliai közvetítéssel visszakerült egy idő után.

[01:32:42](#)

De... nem, ezt egyébként írják is ugye, hogy az egyik legborzalmasabb része az volt, hogy közben az állattenyésztés vígan folyt, és a marha export az szépen ment, miközben tízezrével hullottak az emberek.

[01:32:57](#)

**Beszélő 1:** A másik ugye, hogy-, említette itt a [...] munkásmozgalom alakult [...] Itt olvastam ilyeneket ugye, hogy Marx, Engels és Lenin is nagyon-nagyon támogatta. Sőt, Lenin állítólag a proletárforradalom kirobbanását Írországból [...]

[01:33:16](#)

**Takács Ferenc:** Igen, na, üdvözölte. Tehát az igen. Igen, tehát a '16-os ír húsvéti felkelést tekintette [...]

[felvétel vége]